

## *Властимир Стојановић, пуковник*

Са друштвено-економским, политичким, демографским и културним развојем, повећава се и значај одбране градова. У њима постоје посебни услови за припрему, организовање и извођење одбране, а због карактеристике градова и савремених средстава напада могући су велики губици у живој сили и ТМС, као и рушења и разарања, што отежава одбрану. У тим условима веома је значајна организација одбране која је посебно сложена због потреба концентрације и повезивања бројних учесника и њихових активности у одбрани градова.

## **Општа разматрања о одбрани градова**

Одбрана градова у савременом и евентуално будућем рату имаће велики војни, политички, економски и психолошко-пропагандни значај. Градови ће обавезно бити укључени у систем одбране на фронту, запоседнутој територији (ЗТ) и властитој позадини. У њиховој одбрани учествоваће јединице Војске Југославије и остале снаге одбране друштва, од којих ће зависити стабилност одбране ширих размера. Њиховом одбраном: осигураће се чврстина, стабилност, упорност, активност и дубина система одбране; успораваће се темпо наступања непријатеља; отежаваће се његов маневар и употреба снага; наносиће му се губици и постепено сламати његова нападна моћ. Одбрана града најтешње ће бити повезана с одбраном његове околине. Непријатеља треба спречити да обиђе и окружи град, а уколико у томе успе, одбрану у окружењу изводиће јединице које су за то предвиђене планом одбране и све друге снаге отпора које су се затекле или су остављене у граду.

У досадашњим ратовима, посебно у Другом светском рату и рату на простору претходне Југославије, показало се да је вођење борбених дејстава за одбрану градова била веома честа појава. То се посебно односи на веће и велике градове који су у одређеним пресудним ситуацијама по масовности ангажованих снага и средстава и упорности борбених дејстава постајали поприште веома жестоких борби до потпуне исцрпљености. То најбоље показују примери одбране Москве, Стаљинграда, Београда, Берлина, Вуковара и др. Успешна одбрана неких градова значајно је утицала на крајњи исход операција, појединих фаза рата и рата у целини (пример одбране Стаљинграда). Градови су најчешће коришћени за успоравање напада, везивање што јачих нападачевих снага, блокирање комуникација, угрожавање продорних крила,

обезбеђење бокова, онемогућавање искоришћавања пристаништа (лука), обезбеђење евакуације снага, и слично.

Градови, као урбане целине, зависно од својих особености, различито ће утицати на припрему и извођење одбране, а у нашим условима, сходно опредељењима о евакуацији у њима ће остајати и већина становништва и других добара. Припрема и извођење одбране зависиће од величине, облика и географског положаја града, структуре градње, уличне мреже, подземних објеката и постројења, просторног уређења, положаја у односу на правце дејства и другог. Будући да се наши градови међусобно знатно разликују, потребно је да се класификују и да се на основу различитих гледишта одреде њихове особености. Наиме, не постоји опште прихваћена дефиниција града и јединствено мишљење о њиховој класификацији, па се користе различити критеријуми, а полази се од: изгледа града, његових димензија, уређења, опремљености, положаја у односу на уже и шире подручје, броја становника, економске структуре, и слично.

---

### ***Специфичности борбених дејстава у градовима***

---

#### **Утицај градова на вођење борбе (величина, облик, уличне мреже)**

---

Од више познатих критеријума за дефинисање појма града, за наше потребе, чини се да је најприхватљивија комбинација статистичког, економског и функционалног критеријума, уз узимање у обзир града као простора – територије, броја становника у њему и доминантних функција. Град као просторија јавља се у облику градског насеља, које чини уже и шире подручје. Уже подручје града чини целину под зградама, улицама, трговима, скверовима, надземним и подземним објектима и другом инфраструктуром неопходном за живот и рад становништва. Шире подручје града обухвата издвојена насеља која су од ужег подручја издвојена већим или мањим површинама, али са њим чине јединствено подручје у административном, друштвеном, културном, комуналном и другом погледу.

За поделу градова по величини постоје различити приступи, али је најпогодније да се посматра његов урбани део (под којим се подразумева централно насеље) и периферна насеља која су са њим повезана непрекидно изграђеним површинама (зграде, улице, тргови и други објекти). Величина града најнепосредније утиче на јачину, састав и начин ангажовања снага у борби, а умногоме одређује и значај града у конкретној борбеној ситуацији, иако он није увек у сразмери са његовом величином.

Облик града најнепосредније утиче на начин организације одбране (кружни, полигонални, правоугаони и издужени облик). Градови кружног, полигоналног или правоугаоног облика омогућавају обилазни напад, окружење и блокирање, а затим концентричан напад са кружне основице. Бранилац је приморан да ангажује јаче снаге, али има повољне



услове за рационално коришћење резерви маневром по унутрашњим правцима. За градове издуженог облика, који се углавном налазе на обалама река или мора, потребно је ангажовање јаких снага и средстава у нападу јер је отежана примена обухвата и обилазака, па је нападач присиљен да напад на њих изводи фронтално, од објекта до објекта, дуж улица које се протежу паралелно с обалом, односно по дужој оси града. На одбрамбена борбена дејства и ангажовање јединица у урбаном делу града знатно утичу облик и протезање уличне мреже, јер ће се нападни правци усмеравати дуж и паралелно с правцем протезања улица, а одбрана ће се организовати ради њиховог затварања.

*Радијални систем* улица, који се најчешће примењује у старијим градовима, у основи неповољно утиче на ток борбених дејстава због немогућности да се обезбеди садејство и примене различити облици маневра, а мала пропусна моћ ограничава потхрањивање снага и одвијања саобраћаја и снабдевања. Олакшано запречавање које се услед рушења повећава, смањује ионако мали темпо напада, а недостатак попречних улица ограничава у одбрани примену активних дејстава. Међутим, бранилац има могућност за организовање разноврсних врста ватре и заседних дејстава.

*Радијално-кружни систем* улица је погодан за кружну одбрану за примену маневра и кретања дуж фронта. Бранилац је присиљен да ангажује јаче снаге како би обезбедио контролу свих праваца, и да има јаке покретне резерве.

*Зракасти систем* улица негативно се одражава на борбена дејства како у нападу, тако и у одбрани. Значајно ограничава кретање и маневар дуж фронта, услед чега почетно груписање снага и средстава има изузетан значај. Погодан је за организовање кружне одбране, али је неопходно ангажовање јачих снага.

*Шаховски систем* улица (град је подељен на квартове, између којих се протежу праве и широке улице, а на раскрсницама су обично тргови) и поред тога што омогућава примену разноврсних облика маневра, неповољно се одражава на нападна дејства, јер браниоцу пружа повољне услове за примену масовног запречавања и свих врста ватре, као и организовање одбране по утврђеним чворовима одбране и отпорним тачкама.

*Комбиновани систем* улица најчешће је у облику радијалног круга у центру града, који окружује шаховски систем улица у ширем градском подручју. Он ће различито утицати на борбена дејства, зависно од тога у којем делу града се изводе.

*Неструктурирани или произвољни систем* улица ствара највеће потешкоће у извођењу борбених дејстава јер знатно отежава њихово планирање, организацију и планско извођење. По правилу улице су кривудаवे, уске и са више слепих кракова.

*Тргови и скверови* на којима се стиче више улица, које међусобно повезују одређене правце, у организовању и извођењу одбране погодни су за размештај ватрених група и резерви које се могу ангажовати у

више праваца. Због мање или веће неизграђене површине омогућавају добро осматрање и успешно дејство уз примену унакрсне бочне и вишекатне ватре. На њиховим последњим ивицама постављају се предњи крајеви положаја по дубини и укључују у отпорне тачке и чворове одбране. Паркови, зависно од величине и покривености, прикривају покрете, а одражавају се на одбрану као и пошумљено земљиште. Фабричка и индустријска постројења погодна су за организовање одбране, али их треба посести јаким снагама. Простори и улице између објеката користе се за организовање бочне ватре. Када су постројења непрегледна, погодна су за изненадна дејства и противнападе.

Куће и зграде, зависно од величине, структуре, грађевинског материјала, повезаности са осталим зградама и местом у односу на улицу и слободне површине различито утичу на одбрану. Тако, на пример: дрвене куће, које најчешће стоје појединачно, осетљиве су на ватрена дејства и на пожаре, па их треба избегавати у одбрани. Уколико се морају запосести неопходно је да се ојачају зидови и таванице.

Камене куће најчешће стоје појединачно или у низу. Код новијих кућа таванице су изливене од бетона, а кровови су равни. Пошто већина таквих кућа има подруме, подесне су за одбрану, али их треба заштитити од убацног гађања и подупрети таванице. За одбрану су погодни доњи спратови и приземље. Да би ватра била успешнија неопходна је израда пушкарница и запречавање прозора, улазних ходника и кровова.

Куће у низу – редови кућа, погодне су за организовање одбране поседањем горњих спратова, а повољне су за одржавање везе, усклађено дејство јединица, предузимање противнапада, и слично.

Високе куће најчешће стоје појединачно. Већином су изграђене од армираног бетона, с танким зидовима и равним крововима, а у приземљу су им, углавном стаклени излози. Најчешће имају подруме и гараже. За одбрану су условно подесне, јер је дејство са горњих спратова ограничено и поред добре прегледности. Пошто је приземље непогодно за запречавање, одбрана се изводи на нижим спратовима. Подруми и гараже су подесни за заштиту људства и складиштење материјала.

Куће које се налазе на угловима улица редовно се укључују у отпорне тачке у одбрани јер су веома подесне за дејство у више праваца и по трговима. Због тога привлаче ватру непријатеља, па их треба ојачавати. У нападу ће бити заузимане јер чине стубове одбране.

Подруми се у одбрани користе за заштиту људства и лако се могу уредити за заштиту од дејства нуклеарног и хемијског оружја. У припреми подрума подупиру се равне бетонске таванице попречно на правац протезања, одстрањује се сав запаљиви материјал, припремају се помоћни улази и запречавају степенице – улази. Уколико се подруми делимично издижу изнад земље и имају прозорчиће, користе се као положаји за митраљезе јер омогућавају примену ефикасне ватре на великом брисаном простору. Овладавање подрумима у нападу је веома тешко, а изводи се, уколико је могуће, одозго, кроз унапред направљене отворе на таваници.



Степенице између спратова у току припреме за одбрану треба запречити или припремити за запречавање, а уколико су од дрвета, треба их одрезати и материјал искористити за ојачавање и друго. За обезбеђење комуницирања између спратова израђују се замене за степенице од летвица и других помоћних средстава, које се постављају у просторијама које се налазе супротно од непријатеља.

Кровови различитог облика утичу на одбрану јер не пружају никакву заштиту од дејства непријатељеве ватре, а уз то су осетљиви на пожаре. Подесни су за осматраче и дејство снајпериста, а равни кровови за спуштање хеликоптера.

С обзиром на то да ће се одбрана градова изводити на њиховим прилазима, на периферији и у самом граду, на сваком том простору имаће посебне карактеристике. На прилазима и на периферији града биће слична одбрани у другим условима, али ће одбрана у самом граду зависити од карактеристика града и објеката у њему. У основи, специфичности те одбране су:

- смањена прегледност и отежано осматрање;
- смањено поље дејства;
- отежана могућност покрета и маневра;
- отежано командовање и одржавање везе;
- отежано садејство;
- повољне могућности за противоклопну борбу са блиских одстојања;
- повољни услови за дејство из заседа;
- осетљивост на пожаре, који могу попримити обележја пожарних олуја;
- специфична употреба свих врста наоружања;
- отежани услови подршке;
- честе промене ситуације;
- дуготрајне борбе;
- повећани губици и психофизичка напрезања људства;
- отежано снабдевање и збрињавање;
- рашчлањеност борбених дејстава на више одвојених борби које воде мање јединице и групе, и слично.

Град може бити на мање или више важном правцу одбране, на простору где је околно земљиште проходно или мање проходно, на обали мора или водених препрека, и слично. Од начина простирања града и карактеристика околног земљишта умногоме ће зависити карактер одбране. Градови који се налазе на обалама река, или у њиховој близини, имају повољне услове да се, зависно од њиховог тока, укључе у систем одбране као природне препреке и преграде за нападача, док је за одбрану градова на важним правцима дејства потребно ангажовање јачих снага и средстава. У одбрани се укључују у општи систем као ослонци стабилности и ефикасности. Уколико нападач не може да их обиђе, биће присиљен да их напада са фронта, уз ангажовање знатних снага и средстава.

У одбрани градова ангажоваће се сви видови и родови Војске Југославије, и све способно становништво према месту становања или запослења.

Оваква свеобухватност је сасвим нови квалитет, који одбрани и отпору даје посебну чврстину и отпорност.

Пешадијске јединице су најпогодније за борбу у градовима. Оне су мање од других јединица ограничене у маневру, а много више могу да користе повољне специфичности градова. У стању су да брзо преуреде различите објекте, успешно савладају препреке, дејствујући мањим јединицама и групама војника кроз рушевине, отворе у зидовима, кроз прозоре и подруме, преко кровова и кроз подземне пролазе. Наоружање пешадијске јединице омогућава дуготрајну борбу са блиских одстојања и потпуну ефикасност јединица. За одбрану утврђених рејона пешадија се редовно ојачава артиљеријом, тенковима, инжињеријом, минско-експлозивним и димним средствима итд., чиме јој се повећава самосталност и борбена способност у одбрани.

---

## Употреба родова Војске Југославије у одбрани градова

---

Употреба артиљерије у градовима веома је сложена. Због наведених специфичности насељених места ватра артиљерије са заклоњених положаја (посредна гађања) мање је ефикасна услед малих простора на којима се групишу циљеви, отежаног осматрања погодака, потребе за гађањем у близини сопствених снага итд. Зато су оруђа за непосредно гађање и оруђа заштитена оклопом много повољнија за уличне борбе и дејство по одвојеним циљевима. У дејствима на прилазима граду артиљерија може да буде делимично централизована, а касније, у непосредној одбрани града и унутар њега, треба да буде изражен већи степен децентрализације.

Груписање артиљерије се разликује од груписања у другим условима јер су артиљеријске групе начелно мање, а већи део артиљерије се придаје или претпочињава пешадијским, оклопним и механизованим тактичким јединицама за непосредну подршку и праћење њихових делова. За успешно дејство артиљерије у граду одлучујући значај имају иницијатива, смелост, сналажљивост и тесно садејство командира водова и батерија с командантима – командирима пешадијских и оклопних јединица. Посебну примену у одбрани градова имају минобацачи, чија убацна путања омогућава велики избор ватрених положаја и ефикасно гађање заклоњених простора.

Употреба оклопних јединица у одбрани града условљена је специфичностима насељеног места и особинама тенка као борбеног средства, јер је гломазан и има велику силуету. Осматрање из тенка, и поред увођења савремених нишанских справа, знатно је ограничено – услед постојања бокова зграда и безброј других објеката смањено је поље дејства и могућност коришћења перископа и даљинара. Ефекат ватре је смањен због ограничених могућности маневра ватром, поготову на



даљинама успешног дејства топова. Оклопна заштита чланова посаде знатно је смањена због повећаних могућности за гађање тенка у бок, кров и поклопце улазних отвора. Уз то, повећана је могућност за паљење тенка различитим запаљивим средствима или кидањем електричних водова. Но, и поред тога, оклопне јединице имају значајну улогу у одбрани градова. За њихово успешно дејство неопходно је обезбедити што тешње садејство с осталим родовима војске, а посебно са пешадијом. Задатке оклопним јединицама треба давати на што већој дубини и прецизно по објектима. Уколико се ангажују за одбрану, начелно се придају четама и батаљонима ради непосредне подршке и ојачања противоклопне борбе. Ангажују се у борбеном распореду пешадијских јединица и подржавају их ватром, дејством по ватреним средствима и непријатељевим тенковима. Могу се ангажовати у саставу пешадијских јединица у оквиру отпорних тачака и чворова одбране као непокретне ватрене тачке, за дејства из заседа, за непосредну подршку пешадијских јединица и у активним дејствима.

У одбрани градова посебан значај имају употреба инжињеријских јединица и спровођење мера инжињеријских дејстава. Због својих карактеристика, градови су веома повољни за утврђивање и запречавање, а отежавају покрет и снабдевање водом. При употреби инжињеријских јединица треба настојати да се и најниже јединице, јуришне групе и одреди, посаде отпорних тачака и чворова одбране ојачавају инжињеријским јединицама и средствима. Елементи борбеног распореда покретне групе за запречавање (ПГЗ) и групе за запречавање (ГЗ) морају бити бројније и мањег састава, оспособљене за самостално дејство и привремено ојачавање одбране отпорних тачака и чворова одбране. Поред уобичајених задатака инжињеријске јединице обављају извиђање појединих зграда и подземних објеката, учествују у гашењу пожара итд. Важност мера и инжињеријских дејстава захтевају ангажовање органа друштвених делатности града, радних организација и становништва у целини.

Јединице везе развијају центре везе у сутеренима, подрумима и подземним објектима. До максимума се користе постојеће везе у насељеном месту, а посебно подземне кабловске линије. Ангажовање осталих јединица родова и служби у одбрани градова значајније не одступа од општих начела употребе.

---

## ***Нека страна гледишта и искуства о одбрани градова и борби у градовима***

---

Оружане снаге страних земаља, посебно снаге Русије и НАТО-а, посвећују сталну пажњу борбеним дејствима у градовима и насељеним местима. То се објашњава и чињеницом да око 70 одсто становништва земаља Европе живи у градовима, а тај број се стално повећава, па би се, на пример, у централној Европи на сваких 40–60 km морала водити борба за неки град. Осим тога, насељена места, као по правилу, налазе

се на важним правцима и раскршћима, којим се иначе каналише одбрана. На крају, градови су сами по себи изузетно значајни у политичком и економском животу земље и њихово држање је неопходно.

Очигледна је велика сличност у гледиштима Русије и НАТО-а када је реч о борби у градовима, а разлике су незнатне и углавном се односе на неке тактичке поступке и употребу појединих борбених средстава – пре свега оклопних јединица. У вези с тим, заједнички закључци су:

- да борбу у градовима, у принципу, треба избегавати где год је то могуће, јер изискује огромна материјална средства, нарочито потрошњу муниције и знатно веће снаге него борба на отвореном земљишту;

- да бранилац у градовима, захваљујући свом становништву и познавању земљишта, објеката итд. има предност над нападачем;

- да карактер одбране градова зависи од многих чинилаца, а посебно од њихове величине, изгледа, урбаности, времена настанка, врсте материјала од којег су изграђени објекти, система комуникације итд.

Наглашава се, на пример, да старији градови имају уске и краће улице, а зграде имају обично, три-четири спрата и прибијене су једна уз другу, док се код савремене градње објекти налазе на извесној удаљености један од другог, имају више стакла и немају подруме, што смањује заштиту. Кровови зграда су равни и могу служити као хелиодроми, што омогућава браниоцу да лакше маневрише у граду, а тиме и да лакше одсеца поједине делове борбеног распореда нападача. Осим тога, новији делови градова имају знатно шире улице и више зелених површина (паркова). Индустријски рејони и приградска насеља начелно су повезани ауто-путевима – булеварима, који се успешно могу користити за искрцавање хеликоптерских десаната са техником. Ауто-путеви се такође могу користити као аеродроми, нарочито за авионе с вертикалним полетањем. У вези с тим градови се деле у неколико категорија (најчешће четири до пет). С обзиром на величину (број становника) и систем урбане градње, што утиче на браниоца и на нападача, односно на употребу борбене технике, на тактику, на утрошак материјалних средстава итд. На пример, Руси градове деле у категорије према броју становника (више од 100.000 људи, пречника 25 km – велики, 50.000 људи пречника 15 km – средњи, а мањи од 50.000 људи мали град). У СР Немачкој, са становишта урбанизације, насељена места се деле у пет група – од мањих старих насеља до градова од железобетонских блокова, булеvara и великих паркова.

Систем градње објеката, њихова величина и конструкција утичу и на употребу нуклеарног оружја, бојних отрова и задимљавање, па бранилац треба детаљно да процени и добро простудира град када прави план његове одбране. Осим тога, у борби у градовима знатно се смањује ефикасан домет наоружања, посебно артиљерије и тенковске и пешадијске ватре (пушке на око 200 m, митраљеза на око 500 m).

Велики проблем, нарочито у већим градовима, чини становништво, односно дилема да ли га задржати у граду или евакуисати, о чему треба



правовремено донети одлуку. Сматра се да је немогуће евакуисати целокупно становништво, па се у вези с тим браниоцу постављају бројна питања. Наиме, уколико се дозволи евакуација раније – може утицати на припреме, а ако се изводи непосредно пред напад – закрчиће се све комуникације, што ће онемогућити маневар снагама, отежати снабдевање јединица и становништва у граду, истурити колоне под удар авијације и артиљерије итд. И обратно, ако се становништво задржи у граду јавља се проблем њиховог смештаја у објектима или изван њих, исхране, воде, хигијене, епидемија, морала итд.

Сматра се да нападач мора располагати знатно надмоћнијим снагама у људству и техници (познато је да је тај однос током Другог светског рата износио од пет до шест према један у корист нападача у основним врстама оружја), па је много добио на јачини и силини ватре и удара, а бранилац на запречавању и свим видовима заштите, а тиме и на упорности и жилавости одбране.

Савремени услови борбе у градовима (одбрана) намећу потребу за специфичном обуком јединица и команди за извођење борбених дејстава. Међутим, због амбијента у којем би се морало изводити узбуђивање становништва, недостатка специфичне опреме итд., та обука је веома сложена. У целини, сматра се да Русија има највећа искуства у одбрани градова, стечена током и после Другог светског рата.

---

### **Одбрана градова у нашим условима**

---

Градови, као урбане целине, имају значајне предности за организовање и извођење одбране, па се редовно укључују у општи систем одбране, која тако постаје хомогенија, чвршћа и постојанија. Зависно од положаја, величине и важности града, циљ одбране у конкретној ситуацији може да буде различит. Најчешће, одбрана градова ће имати улогу да на основу својих особености, повеже и ојача општи систем одбране, да за себе веже што јаче снаге нападача, обезбеди бок главних снага, спречи ширење мостобрана или да послужи као ослонац за противнападе и противударе, и слично. Са каквом упорношћу ће се бранити поједини градови зависиће од њихове улоге у општем систему одбране, од општег значаја града и од упорности општег система одбране. У сваком случају, градови ће се бранити онолико колико је то рационално, а веома упорно ће се бранити градови који се налазе на правцима дејства главних снага и који имају велики војни, политички, економски и морални значај за одбрану у целини. Крајње упорна одбрана градова и одбрана у условима окружења предузимаће се само у изузетним случајевима и ради виших интереса. Упорности одбране у свим условима значајно ће допринети примена одговарајућих поступака и дејства јединица на правцима који изводе према граду у позадини непријатељског распореда и усклађеност дејства са снагама које се бране са страна у односу на град.

Успех одбране града зависи од тога да ли су, сразмерно његовој величини, ангажоване довољне снаге и средства и организовано ангажо-

вање свих субјеката изван оружаних снага. При томе се мора узимати у обзир чињеница да концентрација већих снага чини потенцијалну опасност да оне претрпе осетне губитке, нарочито ако је нападач присиљен да дејствује фронтално на град и да употребљава оружје за масовно уништавање. Уколико нападач има услова да изведе обухват града, ићи ће на њега мањим снагама, па већина јединица које ће га бранити неће бити целисходно искоришћена у односу на потребе које ће се указати у ширем одбрамбеном систему. Наравно, немогуће је прецизно рећи колико би снага требало ангажовати за сваки град у свим ситуацијама. У начелу, за непосредну одбрану урбаног дела града најчешће треба одредити снаге које ће, уз широку примену запречавања и разних ватри, бити у стању да нападачу нанесу веће губитке и обаве задатак који је постављен одбрани града а да при томе, не претрпе велике губитке. У нашим условима, за одбрану малих и делом средњих градова ангажовале би се тактичке јединице, а за средње и веће градове ангажовали би се крупнији комбиновани састави здружених јединица ВЈ и јединице војнотериторијалних команди. У одбрани свих градова до максимума треба ангажовати цивилно становништво. Основне снаге за одбрану града затварале би првенствено правце који изводе ка граду и бочно од града, док би сам град браниле мање снаге. Специфичности борбе у градовима, а посебно у њиховом урбаном делу, утичу на структуру и састав снага, које морају да буду оспособљене за дејства на даљим прилазима граду и у самом граду.

Одбрана града се може изводити у различитим условима у односу на фронт, дубину ратишта, мобилизацијску готовост, карактеристике земљишта, употребу НХБ оружја и друге услове који најнепосредније утичу на организовање и извођење одбране градова. У захвату фронта организује се и изводи испред градова на различитим удаљеностима, у градовима и иза градова.

Одбрана испред града (спољна одбрана) организује се и изводи у захвату праваца који изводе ка граду. Њена дубина зависи од величине града, места и улоге града у општем систему одбране, од очекиваног дејства непријатеља, од карактеристика земљишта, и слично. Зависно од дубине, у спољној одбрани се уређује више узастопних положаја, самосталних одбрамбених рејона, ослонаца, чворова одбране и других елемената структуре одбране као и у другим условима. Спољна одбрана се уређује и поседа тако да омогућава наношење што већих губитака нападачу, успорава његов напад, и смањује ударну моћ. Она треба да спречи напад на урбани део града из покрета, а по могућности и да заустави напад на прилазима граду. У њеној организацији нарочиту пажњу треба обратити на одбрану крила и бокова, како би се нападачу онемогућило да заобиђе и окружи град. У свим условима мора бити организована за противоклопну и противдесантну одбрану. Упорност и ефикасност спољне одбране значајно ће бити повећане укључивањем мањих насељених места, индустријских и других објеката као чворишта одбране. У основи, спољна одбрана градова има обележја одбране у нормалним условима.



Непосредна одбрана града (одбрана урбаног дела) има специфичности условљене основним карактеристикама града, а пре свега његовом величином, обликом и структуром. Организује се по целој дубини урбаног дела припремом више одбрамбених положаја на кружној основи, више резервних положаја и положаја за активна дејства. У оквиру положаја организују се и уређују чворови одбране и отпорне тачке.

Отпорне тачке представљају јединствене тактичке и урбане целине које поседују водови и чете у појединачним већим зградама, групама зграда или блоковима. Више отпорних тачака (две-три), повезаних у јединствени систем ватре, чине чворове одбране. Они се, у оквиру одбрамбених положаја, уклапају у јединствени систем ватре рејона – зона, а евентуални међупростори између њих затварају се самосталним отпорним тачкама. Чворове одбране, начелно, организују ојачани батальони. У отпорне тачке и чворове одбране редовно се укључују и припремају за одбрану зграде од чврстог материјала, нарочито оне које се налазе на угловима улица – раскрсницама, на прилазима тргова и паркова, у близини мостова и других важних објеката. Свака отпорна тачка и чвор одбране организују се и припремају за упорну одбрану и у условима окружења, због чега се ојачавају артиљеријом, инжењеријом, противоклопним средствима и тенковима, по потреби, а обезбеђују се довољним резервама муниције и другог материјала.

Предњи крај непосредне одбране урбаног дела града повлачи се испред ивица града на погодне земљишне објекте и препреке, као што су доминантна узвишења, насипи, реке, канали, издвојене групе кућа итд., или се повлачи иза ивице града, а на самој ивици се уређују положаји за осигуравајуће делове и поједина ватрена средства. Предњи крајеви одбрамбених положаја по дубини постављају се иза тргова, паркова, већих раскрсница и других слободних површина.

Груписање снага, као и у другим условима, подређено је потреби обезбеђења: тежишта одбране, дубине и континуитета одбране, спречавање окружења града у целини или његових делова, избегавања ватрених удара непријатеља, растреситог распореда и складног односа снага спољне и непосредне одбране. Груписање се усклађује према очекиваном дејству непријатеља, карактеристикама земљишта и особеностима града, а посебно према замисли за извођење одбране ради обављања добијеног задатка и остварења одређеног циља. Почетно груписање има изузетан значај јер су накнадне промене веома отежане.

Борбени распоред јединица у спољној одбрани има обележја као и у другим условима, а у непосредној одбрани, иако има исте елементе, карактерише га већа интеграција родова до најнижих тактичких јединица. При избору облика борбеног распореда и формирању појединих елемената, односно одређивању њиховог броја, састава, јачине и намене, полази се од конкретнoг задатка јединице у одбрани града, места у борбеном распореду више јединице, очекиваног дејства непријатеља, особености града (или његовог дела на којем јединица изводи одбрану) и замисли за извођење одбране. Као у случају груписања снага, по-

четни борбени распоред се не може мењати и прилагођавати новонасталим ситуацијама онолико колико је то могуће у нормалним условима, јер ће карактер борбених дејстава у граду, који произилази из особености града као урбане целине, то знатно отежавати. Резерва, као елемент борбеног распореда, у одбрани града има посебну важност због честих и изненадних промена ситуације, па резерве треба формирати на свим нивоима командовања (јединица).

У свим условима у којима се одбрана града организује и изводи, ПОБ, ПДБ и ПВО биће њен изузетно значајан садржај, а њихово организовање и припремање значајна функција команди на свим нивоима. Такав значај произилази из основних карактеристика дејстава непријатеља при нападу на градове (масовна употреба оклопних и механизованих јединица, авијације и ваздушних десаната итд.).

---

### Противоклопна борба у одбрани града

---

У зони спољне одбране града противоклопну борбу треба организовати на целој дубини, с тежиштем у захвату тенкопроходних праваца. Тежиште противоклопне борбе по правцима изражава се применом покретних и непокретних елемената и запречавањем. Који ће од тих елемената преовладавати зависиће од циља одбране и карактеристика зоне спољне одбране града. Противоклопна борба изводи се углавном као и у одбрани у другим условима, с тим што мора да буде масовна, дубоко ешелонирана и организована с ослоном на погодне објекте и запречавање. У зони непосредне одбране града, с обзиром на ограничене могућности дејства оклопних јединица у градском амбијенту, организација и извођење противоклопне борбе карактерише борба на блиским одстојањима. Ефикасност ПОБ у одбрани града заснива се првенствено на масовности и разноврсности запречавања и масовној примени средстава за борбу на малим даљинама. Успешно се могу користити све врсте наоружања за блиску противоклопну борбу – тромблони, ручни ракетни бацачи, ручне противоклопне бомбе, бестрзајна оруђа и противоклопне ракете, које треба комбиновати са масовним запречавањем и целисходно груписати и ешелонирати.

С обзиром на масовност снага и средстава, методи борбе морају да буду разноврсни, али су најчешћи дејство из заседе и испади. Противоклопне одреде (ПООд) и резерве треба постављати ближе раскрсници и трговима, а понекад, зависно од дубине, и на периферији града.

---

### Противдесантна борба у одбрани града

---

Могућност употребе ВД у одбрани града зависи од борбених дејстава у захвату фронта, ангажованих снага нападача на појединим правцима и израженог тежишта напада. Брза сазнања о тим елементима омогућила би решавање сталне дилеме и неизвесности у вези с употребом ваздушних десаната (време, јачина, рејон десантирања и начина



дејства). Пошто су шира подручја наших већих градова истовремено и погодне десантне просторије, командовање снагама за ПДБ у надлежности је команди и штабова одбране градова, а ради се на доградњи јединственог система ПВО, система веза, ПДБ и ПОБ, и усклађивању планова уређења територије – спољне и унутрашње одбране градова, с плановима урбанистичког развоја градова.

Значајан чинилац за ПДБ јесте уређење територије, па га треба пажљиво разматрати и комплексније изучити. Уређење територије је највећи проблем али је у вези с тим мало урађено – од планирања и критерија за оцењивање уређености, до конкретних радова на запречавању и утврђивању ВД рејона.

Борба са десантима један је од сложенијих и најзначајнијих задатака Војске Југославије. Треба је водити организовано, брзо, смело и енергично, уз потпуно ангажовање ВЈ и становништва. Борба са тактичким десантима основни је садржај свакодневних борбених дејстава састава ВЈ и један од основних задатака јединица и становништва. За борбу с крупним десантима целисходно је имати посебно одговарајуће снаге и унапред одређене команде за противдесантну борбу. Правовремене припреме ВЈ, становништва и територије – посебно противдесантно запречавање, предуслов су за успешно вођење противдесантне борбе.

---

### Противваздушна одбрана у одбрани града

---

У ПВО градова учествују снаге и средства трупне противваздушне одбране. Однос тих снага и средстава ПВО зависиће од величине града, његовог значаја у оквиру војишта – ратишта и величине ангажованих снага за његову одбрану. Снаге и средства за ПВО, у нашим условима, релативно су скромни да би се истовремено и ефикасно заштитили бројни објекти ПВО у одбрани града, па је неопходно да се изабере тежиште одбране и широко примењују разноврсне мере противваздушне заштите.

Да би се обезбедио највећи степен економичности, рационалности и ефикасности у одбрани градова, посебно већих, треба заступати принцип јединствене ПВО, која треба да буде организована и изведена према јединственом плану, ради оптималног искоришћења свих снага и средстава у одбрани града. Тај јединствени план ПВО подразумева заједничку организацију осматрања, обавештавања и узбуњивања, расподелу задатака и јединствене мере противваздушне одбране. Такав систем ПВО захтева јединствено командовање снагама и средствима, па команди која је носилац борбених дејстава у одбрани града треба потчинити све снаге и средства који се ангажују у ПВО града. Јединице ПВО у ПВО и ПДБ градова имају значајну улогу. У организацији ПВО градова треба, када год је то могуће, применити принцип интегралне ПВО, чије остварење подразумева јединствени план и јединствено командовање снагама и средствима ПВО, уз свестрану примену мера противваздушне заштите.

Може се очекивати у одбрани градова да непријатељ примени НХБ б/с ради онеспособљавања живе силе. Због тога, да би се успешно изводила одбрана и омогућили живот и рад у условима употребе НХБ б/с, јединице ВЈ и становништво, треба правовремено да предузимају комплексне мере и поступке. Организовано одбраном треба да се обезбеде правовремено откривање припрема и почетак употребе тих средстава, брзо обавештавање, заштита људи и средстава и брзо отклањање последица.

У зони спољне одбране градова ПНХБО организује се као у одбрани у другим условима. Организација ПНХБО у урбаном делу има бројне специфичности, а оне произилазе, првенствено, из градског амбијента. Све објекте у граду који се укључују у систем одбране треба оспособити и учинити издржљивијим на дејство нуклеарно-хемијско-биолошких борбених средстава. У оквиру чворова одбране и отпорних тачака, израдом или подешавањем заклона и склоништа, треба обезбедити заштиту јединица од употребе тих средстава. Многи делови градова који су савремено грађени имају бројне подземне објекте, па су отпорнији на ударе НХБ б/с у односу на одбрану у другим условима. Међутим, делови града са старијом градњом мање су отпорни (рушења, пожари), па примену оперативно-тактичких мера и поступака у односу на растресит распоред и ангажовање снага треба прилагодити наведеним условима градње. У сваком случају, делове града са савременом градњом, а нарочито подземне објекте, уз потребне припреме и подешавање, треба оспособити за коришћење у условима примене нуклеарно-хемијско-биолошких борбених средстава.

Приликом организовања и спровођења ПНХБО у градовима посебно је значајно усклађивање заједничких мера и поступака ВЈ и цивилног сектора, а нарочито јединица ВЈ и цивилне заштите. Јединственим планом ПНХБО треба предвидети заједничко коришћење капацитета територије града. У спровођењу мера ПНХБО у градовима, нарочито у припреми објеката и отклањању последица, поред јединица ВЈ и цивилне заштите, треба предвидети најшире ангажовање цивилног становништва, специјализованих организација и осталих структура одбране града.

### Инжињеријска дејства у одбрани

У одбрани градова посебан значај имају инжињеријска дејства: запречавање, утврђивање и обезбеђење покрета и маневра.

Обим и начин запречавања зависе од величине града, његових особености и начина организације одбране. Запречавање у непосредној одбрани омогућава да се препреке лако и са мањим снагама граде и постављају на улицама, раскрсницама, пролазима између појединих зграда, на трговима и у оквиру отпорних тачака и чворова одбране.



Покретне групе за запречавање имају значајну улогу, а могу се формирати и од грађана различитих специјалности. Поред тих група, могуће је ангажовати становништво за масовну израду противоклопних препрека и за борбу са оклопним средствима употребом приручних средстава. Израда свих врста препрека, уз њихово минирање, умногоме ће допринети упорности одбране (широку примену имају mine изненађења).

У оквиру противдесантне одбране постоје многобројни задаци везани за запречавање: припрема аеродромских објеката за рушење, постављање минских поља различитих врста на погодним површинама за ваздушне десанте, формирање и увежбавање инжењеријских и других јединица за запречавање и рушење и слично. Целокупни систем запречавања треба постављати што разноврсније и без шаблона, уз примену разних импровизација, а све то треба ускладити са системом ватре и контролно-заштитном службом.

Утврђивање спада међу најзначајније садржаје инжењеријских дејстава, нарочито када се очекује употреба оружја за масовно уништавање. Утврђивање у градовима је олакшано, а може се изводити изградњом објеката и комбиновано. Поред тога, градови имају бројне објекте који се лако могу подесити за ватрено дејство, осматрање, заштиту итд., а јединице ВЈ и становништво утврђивање се и склањати у импровизованим и адаптираним склоништима. У вези с утврђивањем треба узимати у обзир и специфичности које на њега негативно утичу: могућности за лако изазивање пожара, могућност зарушавања, могућност појаве и ширења разних епидемија, ограничена прегледност, и слично.

Због великих разарања биће потребно ангажовање знатних снага и механизације за спасавање и обезбеђење покрета. Поред инжењеријских и других јединица, посебно је значајно ангажовање јединица цивилне заштите и предузећа која се баве одржавањем комуналног система у граду. Снабдевање водом такође ће бити отежано, а уколико се поремети редовно снабдевање, треба оправљати оштећене водоводе или израђивати импровизоване објекте, при чему је посебно важно обезбеђење резерви воде.

---

## ***Припрема и извођење одбране града***

---

### **Припрема одбране града**

---

Обим, садржај и трајање припреме одбране града, пре свега, зависе од услова у којима се обављају. Припреме за одбрану градова који имају наменске снаге изводе се у миру, што омогућава да буду свеобухватне и до детаља усклађене с различитим условима који се могу очекивати. Припреме одбране градова у оквиру појединих облика борбених дејстава непосредно пред отпочињање борбених дејстава биће условљене местом града у односу на фронт, на дубину ратишта, на положај града у оквиру одбрамбених зона, и слично. У сваком случају, припреме одбране

градова бића веома сложене у односу на припреме одбране у другим условима због сложености борбених дејстава око градова, због тога што ће у одбрани града редовно бити ангажовано више јединица и команди, а посебно због потребе да се у одбрани града ангажују разноврсне структуре изван ВЈ у различитим одбрамбеним и другим активностима, при чему град и у условима извођења борбених дејстава треба да има обезбеђене све своје функције. Садржај припрема је сличан као и у другим условима.

У оквиру припреме одбране града организација садејства такође има специфичности. Сложеност организације садејства произилази из основних особености градова, као и из наведених услова за припрему у целини. Управо због тога, у одбрани града ће веома тешко моћи да се ускладе активности и напори свих ангажованих снага и средстава према месту и времену, објектима и начину дејства уколико се, у вези с тим, не предузму потребне мере пре отпочињања борбених дејстава, јер су услови за прилагођавање новонасталим ситуацијама веома отежани.

Садејство се организује у спољној одбрани према начелима који важе и за остале услове, а у зони непосредне одбране организује се по читавој дубини по правцима и у захвату појединих улица, по положајима, а у оквиру њих између отпорних тачака и чворова одбране и у оквиру њих самих, између појединих елемената борбеног распореда и у оквиру њих, између различитих јединица које дејствују на истом простору и са суседима, усклађује се ангажовање с органима општина и штабовима цивилне заштите, и слично. Услед немогућности да се предвиди развој ситуације, изузетно је значајно организовање садејства за дужи период, при чему до потпуног изражаја долази иницијатива старешина на свим нивоима.

Олакшавајућа околност за организовање и спровођење садејства у одбрани града јесте то што се команде јединица и одређени органи града налазе на истом простору, па је непрекидно могућ непосредни контакт. Због тога треба настојати да се јединицама, сходно величини, одбрамбени рејони зоне одбране поклапају са потребним градским целинама. У команде здружених тактичких јединица, оперативних састава и команде одбране града (тамо где су у миру формиране) обавезно треба укључити и представнике општина и специјализованих радних организација. Било би веома корисно уколико би се још у миру за све мале, средње и веће градове формирале команде одбране градова, које би обављале све послове везане за њихову припрему за одбрану. У случају рата, те команде би преузимале под своју команду све снаге које се ангажују у одбрани.

Обим, садржај и ток припрема јединица за одбрану градова одређују се према принципима који важе и за остале услове, али обука и увежбавање јединица и команди има изузетан значај, као и обезбеђење попуне јединица јер за то постоје веома повољни услови. Поред знања које војници и јединице стичу кроз борбену обуку за дејства у насељеним местима, а посебно у градовима, неопходно је да стекну и друге



способности за дејства прилагођена у урбаним целинама за које је потребна изразита спретност, брзина, снажљивост, снага и издржљивост. У граду је специфична и употреба наоружања свих врста. Потреба обучавања у пењању, скоковима, падовима, пузању и посебним условима, блиској борби, кретања дуж зидова и кровова, бацању ручних бомби иза кућа, иза угла, кроз пробијене отворе, прозоре и врата итд. Укратко, војници и јединица морају да се оспособе за „лепезасту“ борбу у насељеним местима.

## Извођење одбране

Дејство авијације непријатеља најчешће ће означити почетак напада на град. За време бомбардовања људство се склања у заклоне, склоништа и друге подземне објекте, а борбу са непријатељевом авијацијом воде снаге противваздушне одбране. После напада непријатељеве авијације отклањају се последице (рашчишћавање рушевина, санитарско збрињавање и друго). Зависно од услова на фронту и степена бомбардовања, за брзо отклањање последица ангажују се све расположиве снаге града, а посебно јединице цивилне заштите и здравствена служба. Уколико после напада из ваздушног простора уследи употреба ВД, мора се плански и унапред организовано приступити његовом разбијању (блокирање, расецање). Борба са ВД води се енергичним и смелим дејствима, уз ангажовање и становништва, да би се десант разбио пре него што успе да се среди.

Одбрана града изводи се као и у другим условима. При томе, треба спречити непријатеља да, на леђима снага које су изводиле одбрану на прилазима граду, изведе упад у предњи крај његове одбране. Покушај непријатеља да из покрета заузме предњи крај положаја непосредне одбране града одбија се свим расположивим снагама и средствима, а на најистуреније и најопасније делове концентрише се снажна ватра артиљерије и минобацача. У тој фази одбране посебна пажња се посвећује одбрани крила и бокова. Упорном одбраном и активним дејствима треба спречити да непријатељ овлада чворовима одбране и отпорним тачкама на крилима и боковима и тиме онемогућити обухват и окружење града. Ако одбрана појединих чворова и отпорних тачака буде нарушена, ангажовањем резерви треба успоставити нарушени систем.

Поступак јединица у току припрема напада противника на урбани део града не разликује се значајно од услова на отвореном простору. Јединице, сем дежурних посада, за време ватрене припреме напада налазе се у заклонима и склоништима. Када непријатељ избије на линију запречне ватре, непосредни напад се одбија ватром из свих средстава. Старешине јединица брзо прилагођавају ватрени систем развоју борбе, обезбеђујући тучење свих прилаза отпорним тачкама и свакој згради унутар отпорне тачке.

По упаду непријатеља у предњи крај борба добија карактер блиске борбе, при чему су потпуно изражени иницијатива, смелост и снажљивост.

вост војника и старешина. С уклињавањем непријатеља у прве блокове града одбрана се рашчлањава на више локалних борби за задржавање сваке отпорне тачке и сваке зграде у саставу те тачке. Када продре у отпорну тачку и поједине зграде, непријатељ се уништава ватром са блиских одстојања, ручним бомбама и борбом прса у прса. Борбе се воде за задржавање сваког дела зграде, сваког спрата и сваке просторије. Упорно држање отпорних тачака, чак и у условима њиховог окружења, има велики значај за одбрану града у целини, јер приморава непријатеља да развлачи своје снаге, успорава његово продирање и спречава маневар његових резерви и других ешелона. Када непријатељ освоји приземље, треба му спречити продор на спрат, стављањем под ватру свих пролаза који из приземља воде на спрат. Непријатељ ће често, користећи хеликоптере и на други начин, покушати да упадне у зграду одозго, преко крова и горњих спратова суседних зграда, због чега треба добро осматрати такве прилазе и имати део снага за одбрану одозго. Ако непријатељ овлада неком од отпорних тачака, даљи његов продор се спречава ватром из суседних отпорних тачака. Не сме се дозволити непријатељу да тим продорима наруши систем ватре и разбије одбрану на појединачне издвојене рејоне.

Ангажовањем свих предвиђених снага, уз максимално коришћење средстава за блиску противоклопну борбу, треба уништити непријатељеве делове који су најдубље продрли и који покушавају да изведу окружење чворова и отпорних тачака. Ваздушне десанте, посебно хеликоптерске, ангажовањем јединица и становништва у рејонима десантирања, а по потреби и употребом резерви, треба што пре разбити и спречити спајање са снагама са фронта.

Противнапади имају карактер одлучних и изненадних јуриша на зграду или блокове кућа којима је непријатељ овладао. Изводе се почев од ситнијих састава и мањих јединица до крупнијих састава (резерве, други ешелони, па и читави састави јединица). Ради постизања изненађења и упада у бок и позадину непријатељевих снага целисходно је коришћење подземних објеката и других прикривених путева маневра. При томе је посебно значајно коришћење ноћи и услова слабе видљивости за убацивање снага и активна дејства. С обзиром на садашњу опремљеност непријатеља за дејство у ноћним условима и у условима слабе видљивости (ИЦ техника и други уређаји), ноћ бранилац може успешно искористити само под условом да добро познаје све објекте и да се брзо оријентише у граду, као и добре припреме и смела, брза и енергична дејства. За изнуривање и наношење губитака непријатељу посебно су значајни непрекидност и брзина у извођењу ноћних противнапада. Чак и мало кашњење с почетком противнапада омогућава непријатељу да се учврсти у заузетом објекту. Понекад ситуација може изискивати да се противнапад изведе јаким снагама које се, као целина, не могу употребити на једном, већ једновремено на неколико подударних праваца. Ако је једним противнападом немогуће повратити изгубљени објекат, противнапад се понавља, а у неким случајевима поједине зграде



и објекти које је непријатељ заузео могу да се минирају – сруше или запале.

У случају да се напад на град изводи уз употребу НХБ б/с, јединице и становништво користе заклоне, склоништа и подземне објекте, уз примену мера АБХО заштите. После напада снаге које нису захваћене дејством тог наоружања настављају борбу, а захваћене јединице и становништво, зависно од степена контаминације, извлаче се из рејона удара и ангажовањем јединица АБХО и осталих структура, посебно здравствених и јединица цивилне заштите, с ослоном на капацитете територије, отклањају последице. Ради одржавања континуитета борбених дејстава и успостављања система одбране нарушеног употребом НХБ б/с веома је значајно брзо реаговање и, по потреби, измене у борбеном распореду браниоца ради спречавања продора и експлоатације учинака нуклеарно-хемијско-биолошких борбених средстава. У случају неповољног исхода одбране организује се извлачење главних снага из града, а остављене и друге снаге прелазе на друге облике оружане борбе и отпора.

Ако непријатељ надмоћнијим снагама успе да изведе обухват и окружење града, организује се пробој из окружења или, ако је то целисходно са становишта општег плана одбране, организује се одбрана града у окружењу, која мора да буде у непосредној вези са снагама које дејствују споља (суседне и снаге у позадини непријатељевог распореда). Пробој из окружења може се извести у правцу сопствених снага на фронту и уз њихово садејство споља, или у позадини непријатеља, уз садејство остављених снага и јединица војнотериторијалних команди.

За извођење одбране у окружењу нужно је да се преко норме јединице и становништво обезбеде средствима за борбу и да се организује, по могућности, снабдевање ваздушним путем. Посебно је значајна за успешну одбрану у окружењу организација производње и ремонт средстава с ослоном на територију. Велики градови имају одређене индустријске капацитете које треба правовремено оспособити за потребе оружане борбе. Одбрана градова у окружењу изводила би се дотле док обезбеђује везивање јаким непријатељевих снага. У случају да непријатељ извлачи и смањује снаге, организује се разбијање или пробој из окружења, што зависи од услова и односа снага.

### ***Привредне и друштвене делатности у одбрани градова***

Непријатељ ће тежиште својих активности усмерити према нашим градовима и због тога да би овладао привредним потенцијалима у њима ради задовољавања својих потреба и спречавања да их ми користимо. Од тога колико су припремљене наше привредне и друштвене делатности за функционисање у рату зависиће у којој ћемо мери обезбедити заштиту и коришћење привредних капацитета у градовима, посебно на заузетој територији, и спречити да их користи непријатељ. То се односи, пре свега на привредне капацитете који нису измештени на ратне локације изван града.

Одређени капацитети, као што су: производња и дистрибуција електричне енергије, водоводи, топлане, прехранбени капацитети и други који су неопходни за обезбеђење основних животних потреба ВЈ и становништва у граду остају у градовима и у случају њиховог привременог заузимања, па ће непријатељ уз одређене потешкоће, то користити. Колико ће у томе успети зависиће од интензитета отпора који се организује и спроводи, посебно од стране радника запослених у тим делатностима.

Неки од капацитета или њихових делова које остављамо у граду ради производње, оправке и ремонта оружја и опреме за борбу и отпор моћи ће да раде ако непријатељу не буду познати и доступни. Посебан проблем је обезбеђење сировина и репроматеријала за такве капацитете, као и достављање корисницима готових производа или полупроизвода.

Велики проблеми би настали када би, из било којих разлога, био онемогућен рад појединих привредних и комуналних капацитета у граду, као што су електране, водоводи, пекаре и слично, којим се обезбеђују основне потребе становништва. Решења за такве ситуације треба посебно и правовремено планирати и обезбедити (резерве хране код становништва, бунари, чврста горива, везе и ослонац изван града, отимање од непријатеља итд.).

Здравствена служба у борби и током отпора градова, нарочито већих, изузетно је сложено питање због тога што је реално очекивање да ће теже и лакше повређених, нарочито када се градови нађу у захвату фронта, бити толико да постојећи здравствени капацитети у градовима неће моћи да удовоље тако повећаним потребама. Због тога ће одговарајуће екипе Црвеног крста, цивилне заштите, кућне неге и солидарности имати нарочито велики значај.

Средства јавног информисања у борби и током отпора градова, због прекида веза, оштећења радио дифузног и телевизијског система и тешкоћа до којих ће долазити у новинско-издавачкој делатности, неће моћи да задовоље знатно повећане потребе за информисањем, нарочито становништва. Због тога ће штампарска техника разних организација и грађана имати повећан значај. Жива реч у јединицама ВЈ има незаменљиву улогу, посебно у условима заузете територије. Искуства из НОР-а у вези с тим су веома богата, па их треба користити у току борбе и отпора градова.

Све организације везане за образовање, културу итд. у рату ће имати наглашену улогу у развијању политичке свести и морала становништва и Војске Југославије.

---

## **Закључак**

Градови ће се обавезно укључивати у систем одбране на фронту, заузетој територији и у властитој позадини. У одбрани градова учествоваће јединице ВЈ и остале снаге одбране друштва (јединице цивилне



заштите, комуналне, производне и друге организације на територији, становништво). Градови ће бити главни оперативни или стратегијски објекти. Тако је било у протекла два светска рата, као и у неким локалним ратовима вођеним после Другог светског рата – Вијетнамски рат, арапско-израелски рат, грађански ратови у Либану и на простору претходне Југославије (Вуковар), и други.

Одбрана града на фронту биће најтешње повезана с одбраном његове околине. Непријатељу треба онемогућити да обиђе и окружи град, а уколико у томе успе, одбрану у окружењу изводиће јединице које су за то предвиђене планом одбране и све друге снаге отпора које се затекну у граду до напада властитих снага ка окруженом граду или до пробоја и извлачења из окружења. На слободној територији одбрана града биће олакшана када се према њој планирају и изводе нападне операције властитих снага са фронта и када снаге на заузетој територији изводе борбена дејства у току нападних операција непријатеља. Град на слободној територији у властитој позадини биће често објекат напада непријатељеве авијације, борбених хеликоптера, десаната, специјалних снага и дејстава са дистанце, и то првенствено због његовог војног, политичког и економског значаја. Зато се организацији ПВО, ПДБ и противдиверзантске борбе и ПНХБО мора посветити посебна пажња. Све снаге одбране у граду и његовој околини морају да буду континуирано спремне за дејства против ВД, као и против поморских десаната (поморско-ваздушних десаната), ако се град налази у приобалном делу нашег поморског војишта (Улцињ, Бар, Тиват, Херцег Нови).

Тежиште заштитних мера у борби града у оквиру ПВБ, ПДБ и противдиверзантске борбе треба да буде на јединицама цивилне заштите, јединицама ваздушног осматрања и јављања и војнотериторијалним јединицама. Зависно од расположивих снага и борбене ситуације, носиоци борбених дејстава у одбрани градова на слободној територији и у властитој позадини су јединице и састави Војске Југославије.

#### Литература:

1. Група аутора, *Тактика 2*, ВИЗ, 1981.
2. *Правило бригада (пешадијска, моторизована, брдска, планинска, морнаричке пешадије и лака)*, ВИЗ, 1984.
3. *Правило падобранска бригада*, ССНО, 1980.
4. *Правило диверзантски одред (вод – група)*, ВИЗ, 1981.
5. *Нека искуства из рата у Ј. Вијетнаму*, Прва управа ГШ ЈНА, 1966.
6. *Ваздушнодесантна дејства и ПВО*, ЦОСИС, Београд, 1985.
7. Стојан Јовић, пуковник у пензији, *Специјалне снаге*, Београд, 1994.
8. Студија *Бој на копну*, ЦВВШ КоВ ЈНА (КШПТ КоВ), 1985.